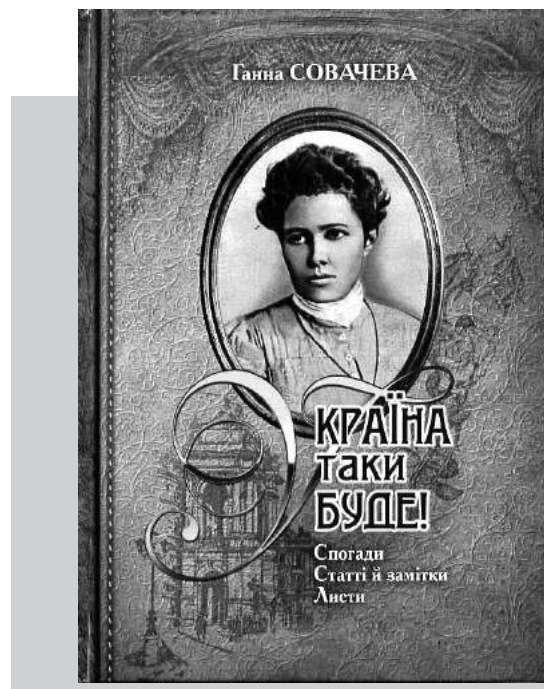

Богдан КОЗАК

НЕОПУБЛІКОВАНІ МАТЕРІЯЛИ ДО КНИГИ АКТОРКИ

У Полтаві 2017 року у видавництві “Дивосвіт” вийшла книжка видатної української артистки Ганни Совачевої “Україна таки буде! Спогади. Статті й замітки. Листи”. На першій сторінці фронтисписа книжки вміщено фотографію: жінка у білій сукні в повний ріст стоїть, однією рукою спершись на крісло; поруч з фотографією напис: “Вічний пам’яті моєї незабутньої бабуні Ніни Володимирівни Совачевої присвячую – з любов’ю і вдячністю упорядник”. Під фотографією зазначено: “Н. В. Совачева (1912). Архів О. П. Ротача. Друкується вперше”. Отже, ідея видання, упорядкування, підготування текстів до друку, вступна стаття, примітки та коментарі, алфавітні покажчики імен і географічних назв належать Олександрові Ротачу, спадкоємцеві родини Ганни Совачевої. Слід згадати, що О. Ротач та його родина фінансували це видання. Науковим редактором книжки був академік Національної академії мистецтв України, заслужений діяч мистецтв України, кандидат мистецтвознавства, професор Ростислав Пилипчук. (Обкладинка і дизайн Ганни Грибан. Комп’ютерна верстка Наталії Васильєвої).

Олександр Ротач виконав неймовірно скрупульозну роботу у пошуках спогадів Г. Совачевої, опублікованих в різних українських та закордонних виданнях, а також збережених в архівах України. Книжка обсягом 432 стор. видана дуже ошатно, на обкладинці в овалі – портрет молодої Ганни Совачевої (дівооче прізвище Хартуларі), – артистки багатьох українських театрів. Спогади Ганни Совачевої під назвою “Крізь пориви життя” супроводжує блискуча стаття Олександра Ротача, що охоплює період дитинства майбутньої артистки, її навчання, висвітлює перші сценічні кроки, одруження з Василем Совачевим – нащадком “багатьох поколінь священників Совачевих та Міхновських”, патріотом, відданим справі незалежності України. Автор статті подає детальну біографію лікаря В. Совачева, його діяльність у роки Першої світової війни, спільну працю з дружиною в час Української революції та часів УНР. Поруч з великою громадською працею Ганни Совачевої автор висвітлює творчий шлях артистки,

згадає численні ролі у різних театрах, де їй доводилося працювати. Виразно окреслено її самовіддану працю в Союзі українських жінок у Франції. Спогади самої Г. Совачевої за її задумом мали складатися з чотирьох розділів: “Дитинство і молодість”, “Російсько-японська війна”, “Війна і визвольні змагання”, а також “Театр”. Проте з цього останнього розділу збереглися лише окремі опубліковані фрагменти. Упорядник Олександр Ротач зумів зібрати розділи I – III і фрагменти розділу IV з різних закордонних джерел (“Крізь пориви життя” у своїй більшості опубліковані в 1958 та 1979–1982 рр. у журналі “Наше життя” (США). Маємо змогу доповнити IV розділ ще двома спогадами Ганни Совачевої про її працю в Ужгороді в Українському народному театрі Товариства “Просвіта”, куди вона переїхала зі Львова разом з режисером О. Загаровим 1923 р. Пропоновані спогади про працю артистки на Закарпатті надіслав мені з Філадельфії (США) Юрій Левицький, син заслуженої артистки України Віри Левицької, яка працювала з Г. Совачевою в Галичині у театрі ім. І. Тобілевича, театрі “Заграва”, а в часі Другої світової війни – у Львівському Оперному Театрі (ЛЮТ). У супровідному листі Юрій Левицький коротко висловлює свої міркування про те, як спогади Г. Совачевої могли потрапити до його матері В. Левицької.

29 жовтня 2015 року
Вельмидостойний Богдане:

Віра Левицька все цікавилася і збирала друковані статті про працівників наших театрів в діаспорі. Однак, хто переписав на машинці спомини артистки Ганни Совачевої і як і коли вони попали до архіву В. Левицької, який був їхній намір і чи вони були друковані, цього я не знаю. Підозріваю, що таку працю могли зробити Леонід Полтава або Олег Лисяк¹ до книжки “Наш театр” і що з огляду на їхню довжину вони не ввійшли до книжки... Знаю, що в Німеччині В. Левицька і Г. Совачева вели кореспонденцію, якої

¹ Олег Лисяк (журналіст, літератор; 1912–1998), Леонід Полтава (письменник; 1921–1990) – члени Редакційної Колегії двотомного видання книги діячів українського театрального мистецтва (1917–1975) “Наш театр”. Видано 1975, Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто.

болісно Левицька мусила позбутися перед виїздом до Америки (кожний емігрант міг узяти із собою лише певну вагу особистих речей). Цей акт є велика історична втрата, за яку артистка Левицька все жаліла. (Може, деякі листи збереглися в архівах Г. Совачевої, якщо такі архіви існують).

З великою пошаною і щирим привітом, Юрій Левицький.

Отож пропоную два фрагменти спогадів, які надіслав мені пан Юрій Левицький. Коментарі до них подано за книгою Юрія Шерегія “Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945 року” (редакція і вступні статті Василя Маркуся та Валеріяна Ревуцького), яку видала Історико-Філософська Секція, Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка, том 218, 1993 р.

У примітках збережено правопис видання.

Ганна СОВАЧЕВА

СПОГАДИ [1925; 1927]

До розділу IV “Театр”
1925 рік. Подєбради

В жовтні або листопаді 1925 р. виринула думка об’єднатися з М. К. Садовським, щоб заснувати один театр. Микола Карпович із рештками [акторів] жив у Горних Черношицях і ставив тільки “Запорожця за Дунаєм”, бо на тільки п’єс лиш ставало сил і обсади. А ця п’єса, через постійне повторювання, вже не притягала публіки. Ми ж хотіли поставити “Гайдамаки”, але не мали костюмів для того. У Миколи Карповича були ті костюми, але ми знали, що він не позичить їх через вороже ставлення до Курбаса, почасти й до Загарова і взагалі до всього нового. Сподівались, що при ближчому знайомстві з Загаровим і при спільній праці він змінить наставлення і до “Гайдамаків”.

На наші вистави в Празі² він казав, що “не ходив”, хоч його бачив дехто зі студентів. Пізніше на запитання одного з них, як йому подобалось, заявив, що “не був” і сплюнув. Ми розуміли його наставлення до нас і не закидали йому цього, тим більше що наші вистави мали успіх. Та ворожнеча цих двох найбільш помітних режисерів у Празі була явищем дуже прикрим. Тому коли до мене приїхав один актор із трупи Садовського

порадитись, чи не можна б нам вплинути на наших “божків” і поставити разом якусь виставу, я дуже зраділа. Загарова, Морська, Базилевича³ й мене викликали до Праги на нараду і рішено ставити “Тараса Бульбу”. Микола Карпович звісно мав грати Бульбу, я Бульбиху, Загаров – воєводу, але Іванова – панну, а Морська – татарку. Базилевич – кобзар і ад’ютант воєводи, а поганенький актор із трупи Садовського – Андрія. Ставив п’єсу звичайно Микола Карпович, він же ж робив і обсаду. Морська і Базилевич були невдоволені, бо в тій обсаді я одна була на своєму амплуа.

Почались проби. Ми звикли в театрі Загарова до дисципліни і нас дуже дивувало, що Іванова дозволила собі спізнитися на першу пробу щось на півтори години. Вона поводитись із Миколою Карповичем самопевно, а він їй уступав, чим вона хизувалась перед нами. Неприємно вражав нас брак пошани й інших

³ Базилевич Федір (27. 12. 1897 – 30. 6. 1931) – артист-герой, співак, ліричний тенор, соліст, член Укр. Республіканської Капелі. В 1919–23 опинився в таборі полонених в Йозефові (ЧСР). Брав участь в таборовому театрі й студіював спів у Празі. З 1 серпня 1923 в складі Руського Театру “Просвіти” в Ужгороді, де, крім акторської й співочої діяльності, був адміністратором театру в сезонах 1923–26 та директором 1927–29. Був визначним режисером, перекладачем репертуару з французької, польської мов, брав участь у концертах. 1 липня 1929 р. поліція видала його з ЧСР. Помер у Станіславові (Подається за: Юрій Шерегія. Нарис історії українських театрів закарпатської України до 1945 року”. – Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто–Прийшів–Львів, 1993 р. – С. 348–349).

² Гастролі Руського народного театру тов-ва “Просвіта” 1925 у Празі.